

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

ZAVÁDĚNÍ INTENZIVNÍ TERAPEUTICKÉ PRÁCE S DÍTĚTEM A ŽÁKEM A PODPOROVÁNÍ INTENZIVNÍ PRÁCE S RODINOU V DOBĚ, KDY JE DÍTĚ/ŽÁK KRÁTKODOBĚ MIMO RODINU

Mgr. Jitka Žlunková

Kompetence leadera úspěšné školy

CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008145

Terapie, terapeutické přístupy

- způsoby odborného a cíleného jednání s člověkem, jež směřují k odstranění nebo eliminaci nežádoucích potíží, také jejich příčin a vedou k prospěšné změně
- původně jen v oblasti medicíny = léčba
- současnost – netýká se jen zdraví tělesného člověka, ale terapie a terapeutické přístupy nachází uplatnění i v oblasti zdraví duševního – přeneseně v prožívání, v chování člověka

Speciální pedagogika a terapie

- speciální pedagogika – interdisciplinární obor, svým zaměřením propojena minimálně s obory psychologie, medicíny, sociologie, apod. – využití terapie a terapeutického přístupu ve školství (doménou speciální pedagogiky je výchova a vzdělávání osob se zdravotním postižením)
- terapie ve speciální pedagogice – vede pouze kvalifikovaný pedagog (psycholog) – vlastní kvalifikace + dlouhodobý výcvik (min. 550 hodin psychoterapeutického výcviku některého směru)

Základní etické principy

Etický kodex pro poradce a terapeuty vychází ze **základních principů etiky:**

- zásada neškodit – záměrně ani z nekompetentnosti,
- činění dobra – snaha chránit klienta,
- zásada autonomie – respekt terapeuta k rozhodnutí klienta,
- spravedlnost – rovný přístup ke klientovi,
- věrnost ve smyslu spolehlivost, důvěryhodnost, používání ověřených postupů,
- sebeúcta terapeuta jako základ pro sebereflexi a péči o sebe

Zdroje terapií

- východiskem je medicínská praxe – terapie = léčebné postupy
- léčebné postupy zabývající se duševním stavem člověka = psychoterapie, postupy psychoterapeutické
- **psychoterapie** – základní zdroj terapií ve speciální pedagogice, promyšlené působení na zdravotní (psychickou) poruchy klienta při využití poznatků z psychologie či patopsychologie

Specifika terapeutické práce u dětí

Z hlediska psychoterapie je dítě plnohodnotný klient, avšak psychoterapie u dětí má svá specifika:

- problém navázání prvotní komunikace (dítě často v doprovodu dospělého, nemusí jít o dobrovolný vstup), umět s dítětem jednat na jeho úrovni,
- schopnost sebenáhledu se teprve vytváří (sociálně nezralé k sebereflexi, nevidí důvod ke změně),
- stálá potřeba pocitu bezpečí (nesmí pociťovat strach a obavy z terapeuta ani z prostředí)
- zvláštnosti související s vývojem dítěte (např. puberta)

Příklady - využití pomůcek pro navázání komunikace

Terapie ve speciální pedagogice

Základní formy terapií:

individuální x skupinová (využívá skupin.dynam.)

Základní členění terapií:

- terapie hrou (hrová terapie)
- činnostní a pracovní terapie
- psychomotorické terapie
- terapie s účastí zvířete (aminoterapie, zooterapie)
- expresivní terapie
- další specializované fyzioterapeutické postupy

Terapie hrou

- nezastupitelná role hry ve vývoji dítěte – hra jako proces sociálního učení

Hra jako prostředek:

- diagnostický – odráží charakterové rysy osobnosti,
- relaxační,
- terapeutický – rozvoj dovedností, sebepoznání.

Specifické postavení hry prováděné herním specialistou (dětské kliniky, apod.)

Činnostní a pracovní terapie

- manipulace s materiálním okolím (předměty, materiály, suroviny) za účelem pomoci jedincům změnit jejich chování společensky přijatelným směrem
  - u zdravotně handicapovaných – prostředek rozvoje motorických dovedností, nácvik manipulace s předměty praktického života
  - u dětí s rizikovým chováním – prostředek učení se dovednostem nutným v budoucím životě, vytváření vztahu k práci

Psychomotorické terapie

- využití motoriky pro ovlivnění duševních funkcí (pantomima, tanec, improvizace s pohybem,...)
- užší pojem – psychogymnastika:
  - forma skupinové psychoterapie
  - vyjádření vlastního prožívání a vztahů k okolí neverbální formou
- využití:
  - ucelený psychogymnastický blok (3 zákl. fáze)
  - odděleně v rámci skupinové psychoterapie (úvod, závěr – zklidnění, relaxace)

Animoterapie (zooterapie)

- terapie s účastí zvířete – terapeutický prostředek je zvíře
- využití animoterapie – ve všech oborech speciální pedagogiky, v etopedii – nejčastěji canisterapie (využití psa), hipoterapie (využití koně), felinoterapie (využití kočky)
- význam animoterapie

Zkušenosti se zavedením canisterapie u dětí
v zařízení pro výkon ústavní výchovy

Expresivní terapie

- využití umělecké exprese, tzn. vyjádření vnitřních pocitů a vztahů k lidem prostřednictvím specifického uměleckého prostředku
- uplatnění a využití ve všech oborech speciální pedagogiky
- význam a využití expresivních terapií u dětí

Klasifikace dle využívaných uměleckých prostředků:

- arteterapie
- muzikoterapie
- dramaterapie
- biblioterapie, teatroterapie, atd.

Arteterapie

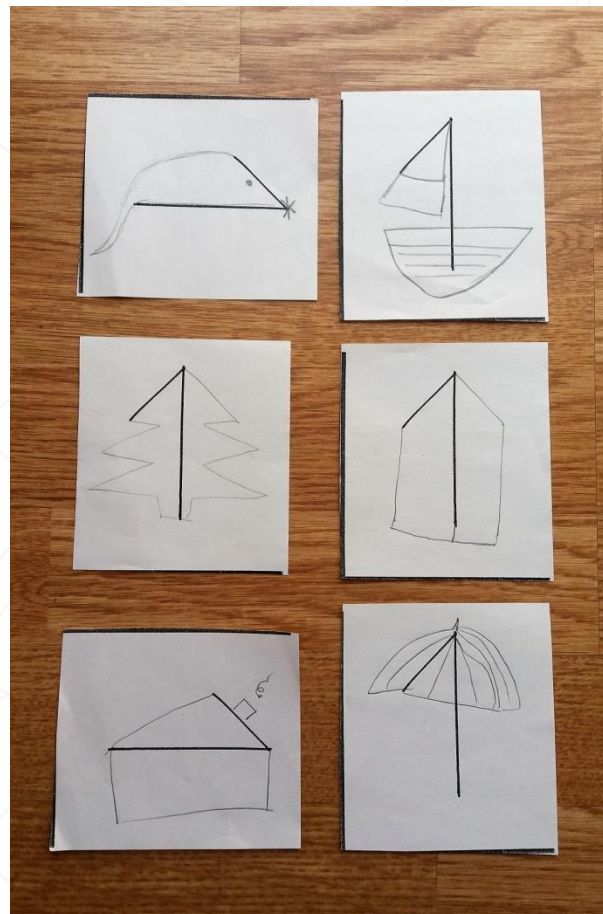
- psychoterapeutická metoda, která využívá výtvarných prostředků a výtvarných aktivit k projevení problematiky osobnosti člověka
- využívá výtvarných projevů – nejde o konečné výtvarné dílo, ale o proces vzniku a vytváření díla
- skupinová i individuální forma (výhody x nevýhody)
- využití a význam arteterapie u dětí v zařízeních pro výkon ústavní výchovy (příklady z praxe)

Arteterapie – příklady z praxe

Zdroj obrázků: interní materiál autorky

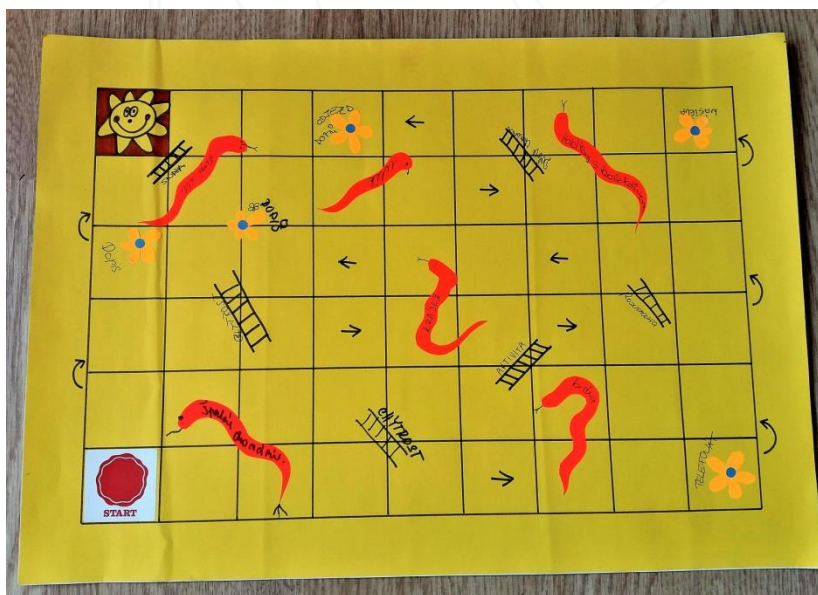

Kompetence leadera úspěšné školy

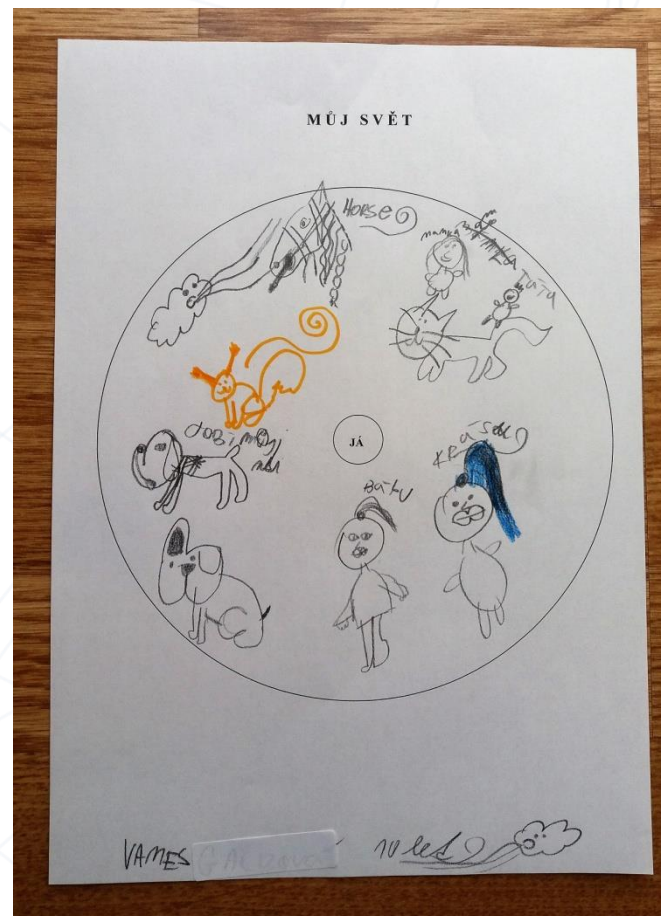
CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008145

Arteterapie – příklady z praxe

Zdroj obrázků: interní materiál autorky

Kompetence leadera úspěšné školy

CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008145

Muzikoterapie

- mladý, stále se vyvíjející se obor, který nachází stále větší pole uplatnění v oborech speciální pedagogiky, včetně etopedie (dříve především v psychopedii)
- využití hudebních prostředků s cílem ovlivnění duševního zdraví člověka (nejde o konečné dílo, ale o proces vytváření a tvorby díla)
- metody muzikoterapie – improvizace, interpretace, kompozice a poslech, možnosti kombinace s pohybem, arteterapií, dramaterapií
- využití a význam muzikoterapie u dětí v zařízeních pro výkon ústavní výchovy (příklady)

Dramaterapie

- terapeutická metoda využívající především ve skupinové formě dramatických a divadelních prostředků k ovlivnění psychického stavu člověka, k dosažení personálně sociálního růstu a integrace osobnosti
- dramaterapie není psychodrama
- převažují skupinové aktivity, využívá působení skupinové dynamiky
- využití a význam u dětí v zařízeních pro výkon ústavní výchovy (příklady)

Práce s rodinou

Rodina:

- tradiční pojetí = přirozená skupina, složená ze dvou dospělých jedinců opačného pohlaví a dětí, které zplodili x jiné pojetí – neúplné rodiny, adopce, homosexuální páry, atd.
- funkce rodiny – zejména nezastupitelnost a zásadní role v socializačním procesu při vývoji osobnosti dítěte
- zdravá rodiny (funkční) x dysfunkční, nefunkční rodina

Práce s rodinou

- širší pojem zahrnující rozličné formy a metody – poradenství, rodinná krizová intervence, rodinná terapie
- je zaměřená na změnu fungování rodinného systému bez ohledu na to, kolik členů se zúčastňuje
- pojímá celé spektrum od každodenních činností, chod domácnosti, vztahové i emoční problémy rodiny

Rodinná terapie – využívá psychologické prostředky k ovlivnění rodinné dynamiky, pracuje se všemi členy rodiny, zaměřuje se především na vztahy rodiče – děti, jde o specifickou formu psychoterapie

Faktory ovlivňující práci s rodinou

Specifika práce s rodinou u dětí umístěných mimo rodinu:

- ochota členů ke spolupráci - dobrovolný pobyt dítěte x rozhodnutí soudu o umístění
- rodiče konfrontováni s vlastním selháním (často hledají viníka mimo rodinu, v zařízení vidí nepřátele, dřívější negativní zkušenost s OSPOD)
- ekonomická situace rodiny (dostupnost zařízení)
- jiné faktory (např. úroveň rodičovských kompetencí, mentální schopnosti)

Použité zdroje

- Kratochvíl, Stanislav: *Psychoterapie*. Vyd. 3., Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1987. 308 s. ISBN 735-21-08/20-08-088-87
- Labáth, Vladimír a kol: *Riziková mládež*. Vyd. 1., Praha: SLON, 2001. 160 s. ISBN 80-85850-66-4
- Lakomá, Jitka: *Skupinová psychoterapie v reedukačním procesu*. Vyd. 2., Praha: Psýché, 1994. 125 s.
- Liebmann, Marian: *Skupinová arteterapie. Nápady, témata a cvičení pro skupinovou výtvarnou práci*. Vyd.1., Praha: Portál, 2005. 280 s. ISBN 80-7178-864-3
- Müller, Oldřich a kol.: *Terapie ve speciální pedagogice*. Vyd. 2., Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. 512 s. ISBN 978-80-247-4172-7
- Rieger, Zdeněk: *Lod' skupiny. Inspirace pro současné i budoucí lodivody ve skupinové terapii*. Vyd. 2., Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-222-5
- Satirová, Virginia: *Kniha o rodině*. Vyd. 1., Praha: Práh, 1994. 352 s., ISBN 80- 901325-0-2
- *Standardy kvality služeb ambulantních středisek výchovné péče*. [10. 4. 2019] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vynos-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-c-17-2018>

Děkuji za pozornost.